

ЗВІТ

**Про стратегічну екологічну оцінку
проекту Програми охорони довкілля, раціонального використання
природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки
на території Почаївської ТГ на 2022-2027 роки**

ВІКОНАВЦІ

Звіту про стратегічну екологічну оцінку проекту Програми охорони довкілля,
раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки
на території Почаївської ТГ на 2022-2027 роки

Вакуленко Дмитро Вікторович, доктор біологічних наук, професор, Тернопільський національний медичний університет МОЗ України;

Мазаєва Ольга Автономівна, практикуючий юрист, правозахисник, випускниця Школи європейських практик CiSer (курс «Торгівля і сталий розвиток»);

Хоміцька Іванна Іванівна, підприємець, економіст, організатор з проведення соціологічних та політичних досліджень в Тернопільській області УЦЕПД ім.О.Разумкова.

ЗМІСТ

Вступ	4
1. Зміст та основні цілі проекту Програми охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки на території Почаївської ТГ на 2022-2027 роки, його зв'язок та відповідність цілям і завданням Стратегії розвитку Почаївської міської об'єднаної територіальної громади на 2017-2027 роки	5
2. Характеристика поточного стану довкілля, у тому числі здоров'я населення, та прогнозні зміни цього стану, якщо документ державного планування не буде затверджено	8
3. Характеристика стану довкілля, умов життєдіяльності населення та стану його здоров'я на територіях, які ймовірно зазнають впливу	19
4. Екологічні проблеми, у тому числі ризики впливу на здоров'я населення, які стосуються документа державного планування, зокрема щодо територій з природоохоронним статусом	21
5. Зобов'язання у сфері охорони довкілля, у тому числі пов'язані із запобіганням негативному впливу на здоров'я населення, встановлені на міжнародному, державному та інших рівнях, що стосуються документа державного планування, а також шляхи врахування таких зобов'язань під час підготовки документа державного планування	23
6. Оцінка наслідків для довкілля реалізації проекту Програми охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки на території Почаївської ТГ на 2022-2027 роки	25
7. Рекомендації стратегічної екологічної оцінки для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання Програми	35
8. Оцінка альтернативних сценаріїв проекту Програми охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки на території Почаївської ТГ на 2022-2027 роки	37
9. Заходи, передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання Програми охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки на території Почаївської ТГ на 2022-2027 роки для довкілля, у тому числі для здоров'я населення	40
10. Опис ймовірних транскордонних наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення	42
11. Резюме нетехнічного характеру, розраховане на широку аудиторію	43

ВСТУП

На сучасному етапі еволюції суспільства все більш актуальною стає концепція збалансованого (сталого) розвитку, спрямована на знаходження балансу між задоволенням економічних потреб соціуму та його потребами в безпечному і здоровому довкіллі. Комплексна екологічна оцінка об'єднує в собі оцінку стану окремих компонентів довкілля: повітряного та водного середовищ, земельних і лісових ресурсів, рослинного й тваринного світу, заповідних територій, які знаходяться в постійній динамічній трансформації. Від напрямку цих змін залежить рівновага природних та антропогенних екосистем, а також збалансованість подальшого екологічного й соціально економічного розвитку території.

Об'єктом даної стратегічної екологічної оцінки є проект Програми охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки на території Почаївської ТГ на 2022-2027 роки.

Метою стратегічної екологічної оцінки (далі – СЕО) є сприяння сталому розвитку шляхом забезпечення охорони довкілля, безпеки життєдіяльності населення та охорони його здоров'я, інтегрування екологічних вимог під час розроблення та затвердження документів державного планування. Проходження процедури СЕО дасть можливість оцінити наслідки виконання даного документу державного планування (далі – ДДП) для довкілля, у тому числі на здоров'я населення, розробити заходи із запобігання, зменшення та пом'якшення можливих негативних наслідків її реалізації.

СЕО проводиться згідно із вимогами Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку», Методичних рекомендацій із здійснення стратегічної екологічної оцінки документів державного планування, із змінами внесеними наказами Міністерства екології та природних ресурсів України від 10.08.2018 № 296, від 19.12.2018 № 465, наказу Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 8.10.2020 № 213 «Про затвердження Критеріїв визначення наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення», рекомендацій Міністерства енергетики та захисту довкілля України щодо включення кліматичних питань до документів державного планування, постанови Кабінету Міністрів України від 16.12.2020 р. № 1272 «Про Порядок здійснення моніторингу наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення».

СЕО проекту Програми охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки на території Почаївської ТГ на 2022-2027 роки здійснювалася робочою групою в складі:

- керівник - Вакуленко Дмитро Вікторович, доктор біологічних наук, професор, Тернопільський національний медичний університет МОЗ України;
- виконавець - Мазасєва Ольга Автономівна, практикуючий юрист, правозахисник, випускниця Школи європейських практик CiSep (курс «Торгівля і сталий розвиток»);
- виконавець - Хоміцька Іванна Іванівна, підприємець, економіст, організатор з проведення соціологічних та політичних досліджень в Тернопільській області УЦЕПД ім.О.Разумкова.

1. ЗМІСТ ТА ОСНОВНІ ЦІЛІ ПРОЕКТУ ПРОГРАМИ ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ, РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ НА ТЕРИТОРІЇ ПОЧАЇВСЬКОЇ ТГ НА 2022-2027 РОКИ, ЙОГО ЗВ'ЯЗОК ТА ВІДПОВІДНІСТЬ ЦІЛЯМ І ЗАВДАННЯМ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ПОЧАЇВСЬКОЇ МІСЬКОЇ ОБ'ЄДНАНОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ НА 2017-2027 РОКИ

Стратегічною метою «Програми охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки на території Почаївської ТГ на 2022-2027 роки» (надалі – Програма охорони довкілля) є стабілізація й послідовне поліпшення екологічної ситуації на території Почаївської територіальної громади, створення належних умов для досягнення безпечного для здоров'я людини стану навколишнього природного середовища шляхом інтеграції екологічної політики до завдань соціально-економічного розвитку, підвищення екологічної безпеки, збереження природних екосистем, більш раціонального використання та відтворення природних ресурсів.

З урахуванням стану навколишнього природного середовища Почаївської ТГ та результатів оцінювання готовності громади до реалізації документів державного планування стратегічного характеру¹, виконаних при розробці Стратегії розвитку Почаївської міської об'єднаної територіальної громади на 2017-2027рр., основними пріоритетами Програми охорони довкілля на 2022-2027рр. визначено створення локальної системи моніторингу земель, водних ресурсів та поширення інвазійних рослин, а також формування екологічної компетентності мешканців Почаївської територіальної громади, як передумови до запровадження екологічно збалансованої системи природокористування.

Для досягнення стратегічної мети, Програма охорони довкілля передбачає здійснення діяльності по наступних напрямках:

- 1) формування екологічної компетентності мешканців Почаївської територіальної громади,
- 2) забезпечення ефективного очищення зворотних вод м. Почаїв,
- 3) створення системи моніторингу за станом водних ресурсів та інтенсивністю їх використання,
- 4) створення системи моніторингу за станом земельних ресурсів та інтенсивністю їх використання,
- 5) контроль поширення та знищення інвазійних та карантинних бур'янів,
- 6) забезпечення екологічно безпечного збирання, зберігання та утилізації відходів,
- 7) запровадження в селах Почаївської ТГ системи роздільного збору сміття,
- 8) забезпечення охорони та раціонального використання природно-ресурсного потенціалу громади,
- 9) збільшення об'єктів природно-заповідного фонду.

Як видно з таблиці 1, цілі та завдання Програми охорони довкілля відповідають екологічним пріоритетам Стратегії розвитку Почаївської міської об'єднаної територіальної громади на 2017-2027 роки.

¹ Див.: «Контекст Стратегії розвитку Почаївської міської об'єднаної територіальної громади на 2017 – 2027 роки», розділ «Оцінка готовності Почаївської МОТГ до реалізації Стратегії розвитку».

Таблиця 1

Порівняння відповідності цілей та завдань Програми охорони довкілля
цілям та завданням Стратегії розвитку Почаївської МОТГ

Стратегія розвитку Почаївської міської об'єднаної територіальної громади на 2017-2027 роки	Програма охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки на території Почаївської ТГ на 2022-2027 роки
<p>Стратегічна ціль 3. Формування засад сталого соціально-економічного розвитку.</p> <p>Операційна ціль 3.1. Переорієнтування політики міської ради та об'єднаної громади в цілому в сторону охорони та ощадливого використання місцевих природних ресурсів.</p> <p>Завдання, спрямовані на досягнення операційної цілі 3.1:</p> <ul style="list-style-type: none"> • створити систему моніторингу стану навколишнього середовища (забрудненість атмосфери, води, ґрунтів, засміченість міської/сільської території); • оцінити стан і тенденції змін місцевих природних ресурсів; • розвивати екологічний світогляд в усіх вікових групах місцевого населення. 	<p>Головне завдання Програми полягає в тому, щоб сформувавши основу для оптимізації господарського освоєння території громади, яке буде базуватися на прийнятті екологічно обґрунтованих управлінських рішень з урахуванням позиції громадськості.</p> <p>Основними шляхами вирішення даного завдання в Програмі визначено:</p> <ul style="list-style-type: none"> • поступове переорієнтування політики міської ради та об'єднаної громади в цілому в напрямку охорони та ощадливого використання місцевих природних ресурсів та реалізація міської радою своїх повноважень в питаннях охорони навколишнього природного середовища у відносинах з суб'єктами господарювання та населення, • створення та впорядкування існуючих баз даних природоохоронного призначення (інвентаризація земель, агрохімічна паспортизація с/г земель, реєстр користувачів ґрунтових вод, тощо), • формування локальної мережі моніторингу довкілля (моніторинг використання ґрунтових вод, стану земель, поширення інвазійних рослин), • розробка локальних природоохоронних проектів, залучення зовнішнього фінансування для їхнього впровадження, • забезпечення охорони та раціонального використання природно-ресурсного потенціалу громади, збільшення об'єктів природно-заповідного фонду.

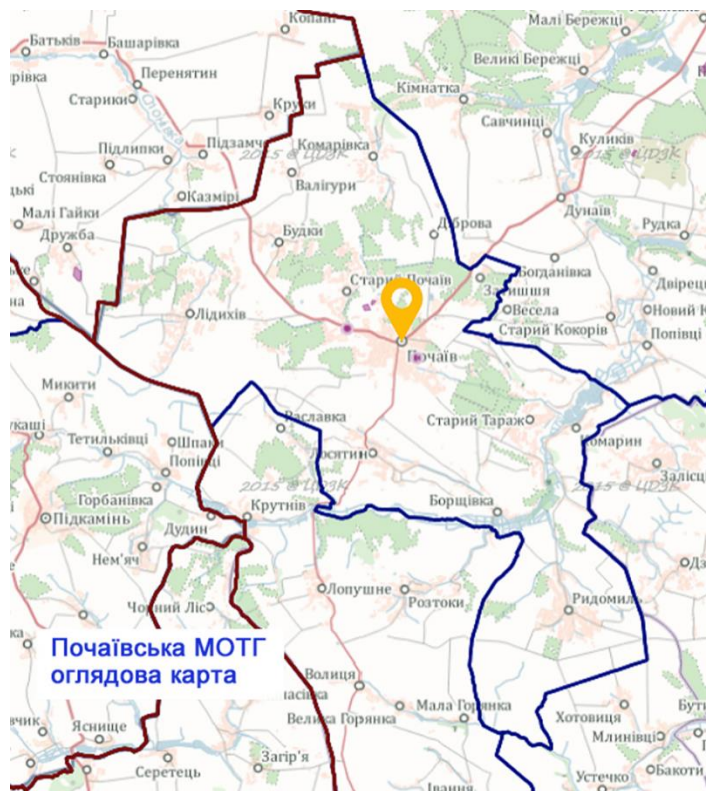
	<ul style="list-style-type: none"> • підвищення екологічної компетентності працівників комунальних підприємств та навчальних закладів Почаївської ТГ, • ведення систематичної еколого-просвітницької діяльності як з дітьми, так і з дорослим населенням.
--	---

Узгоджуючись з Стратегією розвитку Почаївської громади, спрямованої на розвиток людського капіталу, завдання Програми охорони довкілля орієнтовані на координування дій органів місцевого самоврядування, громадськості та суб'єктів господарювання в сфері покращення стану довкілля.

Таким чином, впровадження Програми охорони довкілля та реалізація її заходів, які передбачають зменшення частки забруднених вод у загальному об'ємі водовідведення, створення нових лісових насаджень, покращення стану ґрунтів, а також впровадження локальної системи моніторингу у цих галузях, дозволить поліпшити загальну екологічну ситуації та позитивно вплине на умови життєдіяльності і здоров'я мешканців Почаївської територіальної громади, що цілком відповідає досягненню мети, задекларованої в Стратегії розвитку Почаївської міської об'єднаної територіальної громади на 2017-2027 роки: *«виборі таких шляхів економічного зростання, збільшення добробуту населення та підвищення конкурентоспроможності економіки громади, які не ставлять під загрозу майбутнє процвітання громади»*.

2. ХАРАКТЕРИСТИКА ПОТОЧНОГО СТАНУ ДОВКІЛЛЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ, ТА ПРОГНОЗНІ ЗМІНИ ЦЬОГО СТАНУ, ЯКЩО ДОКУМЕНТ ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ НЕ БУДЕ ЗАТВЕРДЖЕНО

Почаївська територіальна громада розташована на півночі Тернопільської області з частини громад, котрі входили до складу Кременецького району. Утворена 7 серпня 2015 року. Кількість рад, що об'єдналися: 7 (*Почаївська міська рада* – м.Почаїв, с.Затишшя; *Старотаразька сільська рада* – с.Старий Тараж, с.Комарин; *Будківська сільська рада* – с.Будки, с.Комарівка, с.Валігури; *Лідихівська сільська рада* – с.Лідихів; *Лосятинська сільська рада* – с.Лосятин, с.Борщівка; *Ридомильська сільська рада* – с.Ридомиль; *Старопочаївська сільська рада* – с.Старий Почаїв). Адміністративний центр — м. Почаїв. Площа територіальної громади: — 218,3 км². Чисельність населення громади — 19402 осіб.

Специфікою громади є те, що в ній відсутні великі промислові підприємства. Господарська система Почаївської ТГ має агропромислову спрямованість. Тривалий час господарська діяльність на території Кременецького району здійснювалась без огляду на об'єктивні закони розвитку та відтворення природних ресурсів, а природоохоронна діяльність не належала до соціально-економічних пріоритетів регіональної і місцевої влади, що обумовило складну екологічну ситуацію на території Почаївської громади. Значна кількість агропідприємств і досі працює за недосконалыми і застарілими технологіями виробництва, які не передбачають достатнього запобігання забрудненню навколишнього природного середовища. Для територіальної громади характерне недостатнє фінансування здійснення природоохоронних заходів, низький рівень екологічної свідомості, правової культури та екологічного виховання.

Земельний фонд та ґрунти

Територія громади знаходиться в зоні західного лісостепу Волинсько-Подільського плато. Ґрунтовий покрив району складний, утворений із різних генетичних груп. Переважають темно-сірі опідзолені (багатогумусні) ґрунти. Основними антропогенними факторами, що впливають на стан земель та довкілля, є сільське господарство, промисловість, транспорт, енергетика та ін.

Ґрунти є складовою частиною будь-яких наземних екосистем і учасником усіх процесів трансформації та міграції речовин, що відбуваються в біосфері і зумовлюють функціонування екосистем. У зв'язку з інтенсивними ерозійними процесами спостерігається комплекс факторів деградації, таких як: зниження вмісту гумусу, декальцинація, забруднення хімічними речовинами, тощо. Загальну характеристику стану родючості ґрунтів можна оцінити за еколого-агрохімічним балом. Такий бал земельної ділянки враховує не лише наявність у ґрунті поживних речовин, важких металів, пестицидів та радіонуклідів, а й поширені ґрунти, їх змитість, кислотність та інші фізикохімічні властивості, які впливають на родючість ґрунту. Землі Кременецького району, в т.ч. м.Почаїв, мають середній бал - 55. Тому ці землі відносяться в основному до сільськогосподарських земель середньої якості.

Якість ґрунтів сільськогосподарського призначення в Кременецькому районі станом на 01.01.2018р.

Обстежена площа, тис.га	Високої якості		Підвищеної якості		Середньої якості				Низької якості				Бал
	III клас 71-80		IV клас 61-70		V клас 51-60		VI клас 41-50		VII клас 31-40		VIII клас 21-30		
	Площа, тис.га	%	Площа, тис.га	%	Площа, тис.га	%	Площа, тис.га	%	Площа, тис.га	%	Площа, тис.га	%	
15,5	-	-	4,9	31,61	7,1	45,81	1,8	11,61	1,7	10,97	-	-	55

* за даними Тернопільської філії ДУ „Держґрунтохорона”

Таблиця – Інтегральна оцінка деградації ґрунтів Тернопільської області

Адміністративні райони	Види деградації						Сума	Ступінь деградації
	Ерозія (% від заг. пл. ріллі)	Втрата орного шару ґрунту	Забруднення пестицидами	Радіоактивне забруднення	Забруднення мінеральними добривами	Перезвоження		
Бережанський	3	3	2	1	1	3	13	3
Борщівський	2	2	2	2	1	3	12	3
Бучацький	3	4	2	2	1	3	15	4
Гусятинський	3	4	1	2	1	3	14	4
Заліщицький	1	2	2	2	1	3	11	3
Збаразький	5	3	1	1	1	3	14	5
Зборівський	5	3	1	1	1	3	14	5
Козівський	3	4	1	1	1	3	13	4
Кременецький	4	4	2	1	1	3	15	4
Лановецький	5	5	1	1	1	3	16	5
Монастирський	4	4	1	3	1	3	16	4
Підволочиський	4	3	1	1	1	3	13	4
Підгаецький	3	4	1	2	1	3	14	4
Теребовлянський	1	2	1	2	1	3	10	3
Тернопільський	3	3	1	1	1	3	12	3
Чортківський	1	2	2	3	1	3	12	3
Шумський	5	5	1	1	1	3	16	5

Вирішальний вплив на розвиток деградаційних процесів ґрунтів Почаївської МОТГ має антропогенний фактор.

Негативна діяльність людини проявляється, з одного боку, через вирубку лісів, що веде за собою порушення гідрологічного режиму території, зменшення захищеності ґрунту рослинністю, збільшення поверхневого стоку та ерозії тощо.

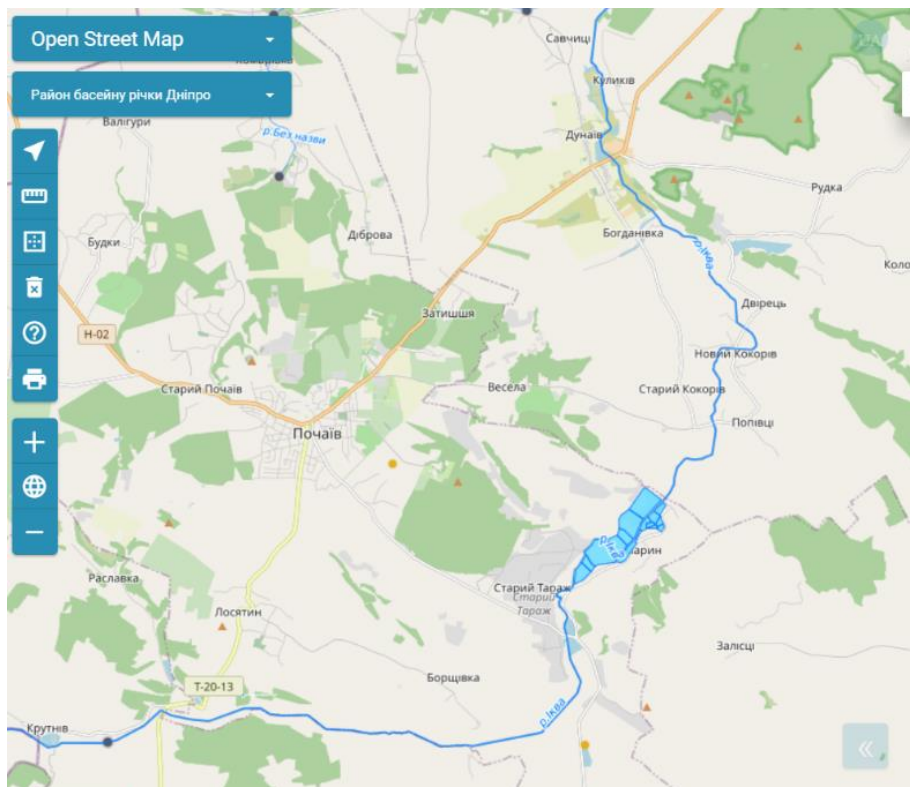
З другого боку, до деградації ґрунтів призводить надмірно високий рівень сільськогосподарського використання земельних угідь поряд із нераціональним господарюванням, без врахування всього комплексу природних умов території. У результаті сукупної дії цих чинників Кременецький район отримав 4 бали з 5-ти можливих за ступенем деградації ґрунтів.

Водні ресурси

Постачання водою галузей економіки області та населення здійснюється із поверхневих та підземних джерел. Поверхневі водні ресурси Почаївської ТГ складаються з річок Слонівка та Іква.

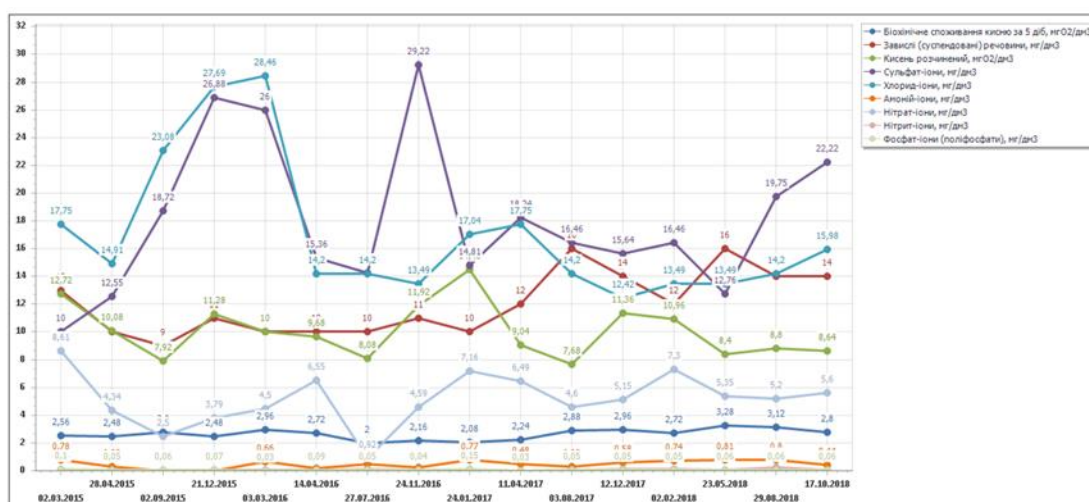
Слони́вка - права притока Стиру (басейн Прип'яті). Бере початок в селі Лідихів і тече до ставка с.Лідихів. Дала тече територією Лівівської області.

Іква – головна річка на території Почаївської громади. За часів радянської влади екосистеми

р.Ікви зазнали значного руйнування в наслідок меліоративних робіт.

Оскільки відсутня відповідна система моніторингу, даних, щоб оцінити динаміку стану р.Ікви в межах території Почаївської ТГ, не існує. Як певний орієнтир можна розглянути багаторічні

Моніторинг за даними поста спостереження (абсолютні значення)
з 01.01.2015 р. до 12.12.2020 р.

По посту: р. Іква, 85 км, м.Кременець, техн в/з

Значення	Показники								
	Амонія-іони, мг/дм ³	Біохімічне споживання кисню за 5 діб, мґО ₂ /дм ³	Завислі (суспендовані) речовини, мг/дм ³	Кисень розчинений, мґО ₂ /дм ³	Нітрат-іони, мг/дм ³	Нітрит-іони, мг/дм ³	Сульфат-іони, мг/дм ³	Фосфат-іони (поліфосфати), мг/дм ³	Хлорид-іони, мг/дм ³
Дата									
02.03.2015	0,78	2,56	13,00	12,72	8,61	0,04	10,00	0,10	17,75
28.04.2015	0,33	2,48	10,00	10,08	4,34	0,04	12,55	0,05	14,91
02.09.2015	0,00	2,80	9,00	7,92	2,50	0,03	18,72	0,06	23,08
21.12.2015	0,00	2,48	11,00	11,28	3,79	0,06	26,88	0,07	27,69
03.03.2016	0,66	2,96	10,00	10,00	4,50	0,04	26,00	0,03	28,46
14.04.2016	0,20	2,72	10,00	9,88	6,55	0,04	15,36	0,09	14,20
27.07.2016	0,50	2,00	10,00	8,08	0,92	0,12	14,25	0,05	14,20
24.11.2016	0,22	2,16	11,00	11,92	4,59	0,04	29,22	0,04	13,49
24.01.2017	0,77	2,08	10,00	14,48	7,16	0,04	14,81	0,15	17,04
11.04.2017	0,48	2,24	12,00	9,04	6,49	0,02	18,24	0,03	17,75
03.08.2017	0,33	2,88	16,00	7,68	4,60	0,08	16,46	0,05	14,20
12.12.2017	0,58	2,96	14,00	11,36	5,15	0,10	15,64	0,05	12,42
02.02.2018	0,74	2,72	12,00	10,96	7,30	0,12	16,46	0,05	13,49
23.05.2018	0,81	3,28	16,00	8,40	5,35	0,04	12,76	0,06	13,49
29.08.2018	0,80	3,12	14,00	8,80	5,20	0,25	19,75	0,06	14,20
17.10.2018	0,44	2,80	14,00	8,64	5,60	0,07	22,22	0,06	15,98

дані посту спостереження в м.Кременці.

Як видно з графіків, по наведених показниках загальний тренд тримається в межах певних середніх значень без вираженої тенденції до зростання.

Так як на території громади відсутні потужні промислові об'єкти-забруднювачі, стан водойм на території Почаївської МОТГ умовно можна вважати як задовільним. Контроль за якісним станом питної води здійснює Державна установа „Тернопільський обласний лабораторний центр Міністерства охорони здоров'я України”. По якості води в водоймах вода характеризується як нормативно-чиста. Протягом 2017 року фахівцями ДУ «Тернопільський ОЛЦ МОЗУ» відбирались та досліджувались проби води за санітарно-хімічними та санітарно-мікробіологічними показниками із комунальних, відомчих та сільських водогонів. Питома вага нестандартних взірців питної води відібраних з комунальних водогонів за санітарно-хімічними та санітарно-мікробіологічними показниками становила 3,9 % та 12,3%, з відомчих водогонів - 9,9 % та 8,8%, з сільських водогонів – 10,6% та 23,3%. Водопостачання м. Почаїв складається з водонасосної станції села Старий Почаїв, на якій розташовані 3 артезіанські свердловини та свердловини по вул. Бригадна, по вул. Шевченка (база Почаївського ККП), по вул. Польова та водопровідної мережі довжиною 54,8 км.

Річка Іква, як і інші річки Тернопільської області, має змішаний тип живлення. Навесні вони поповнюються талими сніговими водами, влітку – дощовими, весь рік – підземними водами. При цьому атмосферні опади складають 70%, а підземні води – 30% загального стоку. Найвищий рівень води в ріках спостерігається у березні і квітні, коли тане сніг, а також в першій половині літа, коли часто випадають дощі.

На Тернопільщині, в останні роки, з'явилися перші ознаки нової екологічної проблеми, яка найближчим часом може кардинально змінити всі соціально-економічні пріоритети регіону – виснаження запасів ґрунтових вод. Криниці висихають у різних районах області. Найбільші проблеми з водою у Монастириському, Заліщицькому, Чортківському, Підгасцькому районах. Там рівень води у криницях опустився на 15 – 20 метрів. Опитування старост та вчителів населених пунктів в Почаївській МОТГ показує, що ця проблема вже стосується і деяких населених пунктів Почаївської громади (с.Лідихів, с.Люсятин).

Порівняння даних спостережень щодо річної кількості опадів і річних температур в 60-х роках ХХ сторіччя і 2010-2020рр. показує, що в регіоні загально річна кількість опадів за цей період

Таблиця 4

Середня кількість опадів (мм) 1891—1964 рр.

Метео-станція	Ви-сота, м	Місяці												За рік		
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII			
Кременець	229	27	27	30	38	63	80	90	83	48	41	32	31	153	443	596
Ямполь	252	25	25	28	35	59	75	84	77	45	38	36	29	143	414	557
Заложці	355	33	33	31	46	67	92	98	78	49	52	42	33	172	483	654
Шумляни	330	33	33	32	49	71	99	102	85	52	53	44	35	177	511	688
Бережани	303	31	31	30	46	67	94	97	81	50	51	42	33	167	486	653
Підгайці	346	31	31	39	43	62	89	93	84	47	50	40	31	162	458	620
Тернопіль	324	28	28	27	42	61	85	87	73	45	46	38	30	151	439	590
Чортків	262	25	25	24	43	62	82	84	67	48	38	35	28	137	424	561
Личківці	241	26	26	24	36	52	74	79	62	39	41	31	26	135	382	517
Лосич	290	26	26	25	44	64	85	87	70	49	39	36	29	142	438	580
Борщів	284	28	28	25	44	66	86	87	69	50	39	37	31	149	441	590
Стрільківці	200	24	24	23	41	60	78	80	64	46	36	34	27	132	405	537
Заліщики	194	25	25	24	43	63	82	83	68	48	38	36	29	139	425	564

суттєво не змінилася, за оцінкою метеорологів, має місце лише деяких перерозподіл їх по сезонам - більш вологими стали весна і осінь і більш сухими літо та зима:

Середньорічна кількість опадів (мм) 2010-2020рр

(дані з Кременецької та Бродівської метеостанцій)

2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Метеостанція в Кременці										
799	505	1087	742	549	527	635	833	589	509	744
Метеостанція в Бродях										
879	500	825	634	575	578	677	714	703	502	774

Очевидно, глобальні кліматичні явища не є головною причиною зникнення води в криницях Тернопільщини. Проблема, ймовірно, обумовлена антропогенним чинником. Водні ресурси області використовуються для промислового і сільськогосподарського водопостачання, комунально-побутових потреб, енергетики, риборозведення, рекреаційних цілей.

Атмосферне повітря

Так як в м. Почаєві відсутня система моніторингу атмосферного повітря, мережа спостережень за якістю атмосферного повітря і аналізу результатів не може надавати інформацію про стан атмосферного повітря в населених пунктах Почаївської МОТГ за останні роки. Усереднені статистичні дані та відсутність на території громади серйозних стаціонарних джерел забруднення говорять відносно стабільний невисокий рівень забруднення атмосферного повітря викидами стаціонарних джерел. Значно більший внесок забруднюючих речовин поступає від автомобільного транспорту.

Динаміка викидів у атмосферне повітря (тис. тонн)

Кількість викидів	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік	2019 рік
Загальна кількість викидів у атмосферне повітря , у тому числі:	46,4	45,2	45,3	42,9	42,7
від стаціонарних джерел забруднення	8,5	9,034,7	10,6	10,2	9,4
від пересувних джерел	37,9	36,2	34,7	32,7	33,3*

*Дані щодо викидів від пересувних джерел прогнозовані на основі розрахунків Державної служби статистики України

Враховуючи, що м.Почаїв є центром паломницького туризму, для нього, як і для м.Тернополя, актуальним є забруднення від транспортних засобів. Наприклад, в м.Тернополі близько 72% забруднюючих речовин місцевого походження припадає на викиди автотранспорту, 28% – на промислові об'єкти і комунально-побутове господарство. (Джерело: *Програма охорони навколишнього природного середовища Тернопільської міської територіальної громади на 2020-2023 роки*). За іншими даними, надходження забруднюючих речовин від пересувних джерел забруднення в Тернополі у 20 разів перевищували викиди від роботи стаціонарних джерел забруднення підприємств та організацій. Оскільки м.Почаїв є центром паломницького туризму, створення в місті стаціонарного пункту спостережень за забрудненням атмосферного повітря від пересувних джерел забруднення є актуальним.

Поводження з відходами

Основним джерелом утворення промислових та побутових відходів в Почаївській МОТГ є м.Почаїв. В місті промислові відходи утворюються на основних та побічних виробництвах переробної, харчової, легкої промисловості. Видалення твердих побутових відходів відбувається на сміттєзвалищі, яке розташоване в південно-східній частині м.Почаїв. Збір та вивезення ТПВ здійснюється відповідно до схеми санітарного очищення міста Почаїв, яка була затверджена рішенням сесії Почаївської міської ради № 1502 від 19.02.2014р.

Для Почаївської МОТГ актуальним є впровадження системи сортування сміття. Насамперед це важливо для м.Почаїва, як центру паломницького туризму. Але зустрічі з представниками інших населених пунктів Почаївської громади засвідчили, що проблема видалення пластику із складу ТПВ хвилює всіх мешканців об'єднаної громади.

Контроль за поширенням чужорідних видів рослин

У Тернопільській області станом на 2019 рік, відповідно до літературних даних та інформації Кременецького ботанічного саду, зростає більше 200 видів адвентивних рослин. У стадії експансії перебувають близько 20 видів адвентивної флори

Особливо небезпечним є поширення такого адвентивного виду, як борщівник Сосновського. В Кременецькому районі боротьба з борщівником Сосновського проводилася в рамках районної «Програми ліквідації самосіву борщівника Сосновського на території Кременецького району на 2016-2020 роки». Основними завданнями і заходами програми щодо знищення самосіву

борщівника Сосновського та його поширення було визначено: 1) ведення моніторингу щодо поширення самосіву борщівника Сосновського; 2) проведення агітаційно-роз'яснювальної роботи щодо небезпеки борщівника Сосновського; 3) виконання заходів, спрямованих на знищення самосіву борщівника Сосновського.

Також з існує доручення голови Тернопільської обласної державної адміністрації від 29 травня 2019 року № 67 „Про ліквідацію вогнищ розповсюдження борщівника Сосновського на території області”, на виконання якого проводиться відповідна робота, зокрема зобов'язано власників і користувачів земельних ділянок знищувати борщівник Сосновського; а також проведення сільськогосподарськими підприємствами, лісовими та мисливськими господарствами, дорожньо-ремонтними пунктами, службою автомобільних доріг у Тернопільській області, філіями райавтодорів, колективами органів місцевого самоврядування та різних організацій та населенням заходів по знищенню борщівника Сосновського (два-три разове викошування і спалювання у період вегетації) або обприскування гербіцидами глісофатної групи.

Проте процесі реформи децентралізації після створення об'єднаних громад існують ризики послаблення уваги до цієї проблеми:

«Державною екологічною інспекцією у Тернопільській області за невжиття заходів по боротьбі з бур'янами (борщівник Сосновського) на виконання протоколу Тернопільської обласної Державної адміністрації від 08.07.2019 року №37 «Щодо вжиття дієвих заходів для покращення стану справ з ліквідації вогнищ розповсюдження борщівника Сосновського та стихійних сміттєзвалищ вздовж доріг на території області» притягнуто за ст. 52 КУпАП Білокриницького та Чугалівського сільських голів (Кременецький район)».

Ще один небезпечний вид рослин - амброзія полинолиста (*Ambrosia artemisiiflora* L.) що спричиняє осінню сінну лихоманку та астматичні загострення.

На території Тернопільської області амброзію вперше зареєстровано в 2002 році в Борщівському районі. Станом на 01.01.2020 року площа зараження бур'яном в області становила 59,103 га. Карантинний режим на амброзію полинолисту запроваджено на території наступних районів: Бережанський (2,0 га), Борщівський (14,8 га), Бучацький (16,8 га), Гусятинський (11,023 га), Заліщицький (3,0 га), Збаразький (0,6 га), Кременецький (2,0 га), Лановецький (4,1 га), Підволочиський (2,0 га), Тербовлянський (2,2 га), Тернопільський (0,4 га), Чортківський (0,18 га).

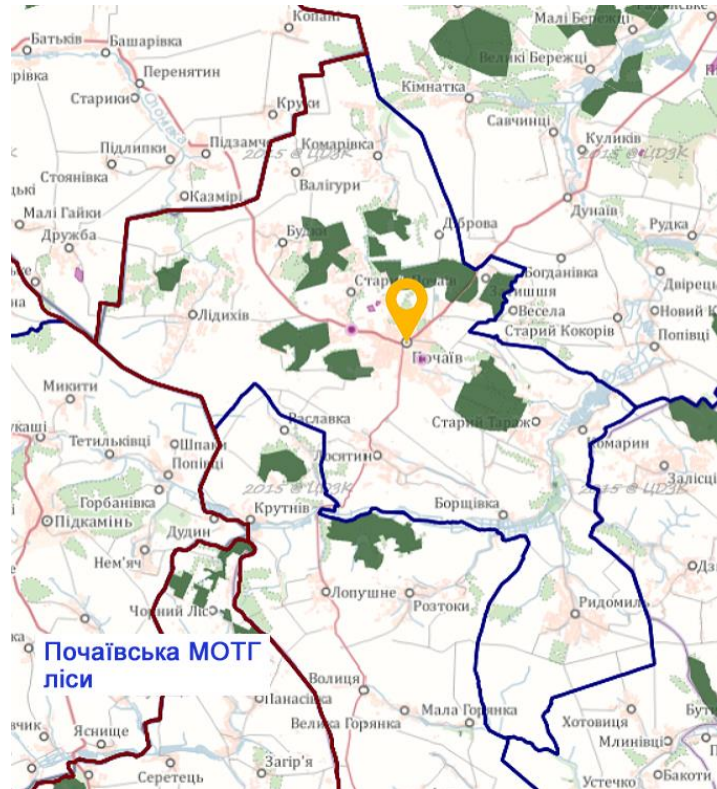
Зазначена вище ділянка 2,0га в Кременецькому районі знаходиться на території Почаївської МОТГ. Ще одна ділянка присутності Амброзії полинолистої на території Почаївської МОТГ площею 0,5га на даний виведена з карантину.

Стан лісових ресурсів

Територія лісів північної частини Тернопільської області належить до Волинсько-Подільського підвищення західного лісостепу. Переважаючі породи дерев: сосна, ялина, модрина, дуб високостовбурний, дуб червоний, граб, ясен, клен, береза, вільха, осика, інші породи. Загальна площа лісового фонду Тернопільської області становить 199,3 тис.га, в тому числі вкриті лісовою рослинністю землі становлять 192,4 тис.га. Тернопільська область відноситься до недостатньо заліснених областей України. За розрахунками вчених, оптимальний показник лісистості для Тернопільщини — 17,8%. Фактична лісистість області складає 13,8%. На фоні невисоких середніх показників заліснення Тернопільщини, заліснення Почаївської ТГ є ще

нижчою і складає менше 9% її території. Якщо на одного жителя області припадає 0,19 га вкритих лісом земель, то на одного жителя Почаївської територіальної громади припадає 0,09 га залісненої території.

Лісами Почаївської територіальної громади опікується Кременецький лісгосп. Разом з цим, за даними управління екології та природних ресурсів Тернопільської обласної державної

адміністрації, на території громади знаходиться 195,6 га безхазяйних лісів. Тому Почаївській громаді потрібно визначитись чи передати ці ліси в управління Кременецькому лісгоспу, чи національному природному парку «Кременецькі гори», або ж залишити їх за собою, створивши в складі Почаївського комбінату комунальних підприємств спеціалізований підрозділ.

В перспективі необхідно довести заліснення Почаївської ТГ до рівня оптимального показника лісистості для Тернопільської області — 17,8%.

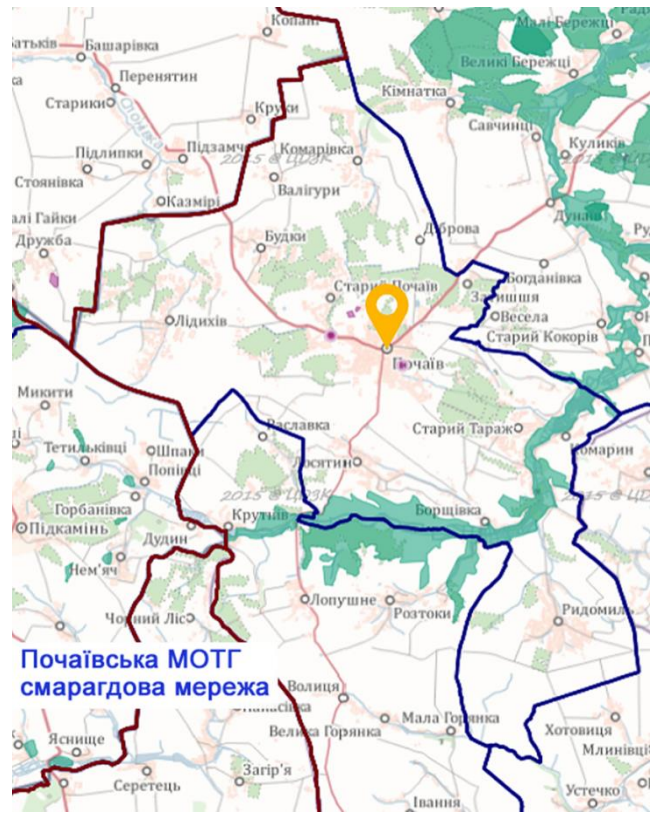
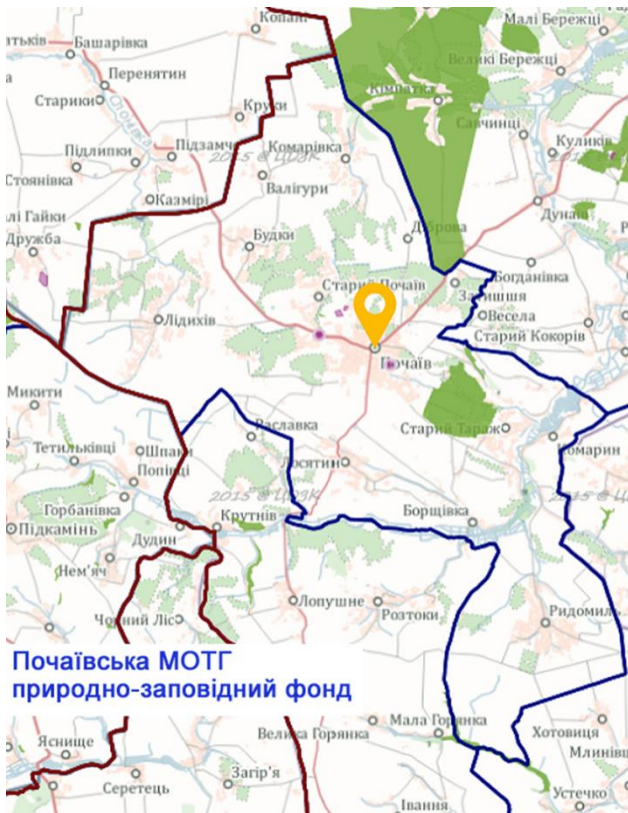
Ще одним завданням в сфері відродження лісових ресурсів є відновлення полезахисних лісосмуг.

Внаслідок відсутності власника територій лісосмуг відбулася їхня руйнація та втрата ними захисних функцій, вони стали місцем для звалищ побутового сміття та розміщення відходів виробництва сільськогосподарських підприємств, розсадниками бур'янів тощо.

На території Почаївської ТГ знаходяться близько 6 га полезахисних лісосмуг, які потребують відновлення для чого необхідно провести їх інвентаризацію (взяти на баланс громади, оформити кадастрові номери) та забезпечити належне управління.

Біорізноманіття та природно-заповідний фонд.

До складу Почаївської територіальної громади входять два об'єкти природно-заповідного фонду Тернопільської області – загальнозоологічний заказник «Скит» (468,0 га) біля с.Старий

Тараж та ландшафтний заказник «Вільшанка» (18,0 га) на околиці хутора Вільшанки в 500 м на схід від лісового урочища «Скит». Також частина території Почаївської ТГ біля с.Ридомиль (46,3 га) входить до складу гідрологічного заказника «Горинський».

За даними управління екології та природних ресурсів Тернопільської обласної державної адміністрації, процент заповідності території Почаївської ТГ складає на сьогодні 2,5%, а необхідно, щоб мінімальна площа заповідних територій складала не менше 5%.

З метою забезпечення реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки року Почаївській громаді необхідно збільшити кількість і розміри територій та об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення. Одним із шляхів може бути ідентифікація самосійних лісів, деградованих і малопродуктивних земель, придатних для створення лісових насаджень із наступним їх заповіданням.

Екологічна культура населення

Окремою проблемою є дуже низький рівень екологічної свідомості значної частини населення. Екологічна свідомість – це здатність усвідомлювати нерозривний зв'язок кожної окремої людини і всього людства загалом з цілісністю і відносною незмінністю природного середовища існування людини, усвідомлення необхідності використання цього розуміння у практичній діяльності, вміння і звичка діяти стосовно природи, не порушуючи зв'язок і колообіг природного середовища, сприяти їхньому поліпшенню для життя нинішнього і майбутніх поколінь людей. Екологічна свідомість ґрунтується на ідеологічних і моральних цінностях, але передбачає їх індивідуальне осмислення. Вона формується із знань і переконань в галузі взаємостосунків суспільства і природи і відображає індивідуальний досвід спілкування з природними системами.

Розробка «Програми охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки на території Почаївської МОТГ на 2022-2027 роки» спрямована на досягнення цілей, визначених Стратегією розвитку Почаївської МОТГ до 2027р., зокрема стратегічної цілі №3 «Формування засад сталого соціально-економічного розвитку», тобто реалізація Програми сприятиме досягненню збалансованості між соціально-економічними потребами Почаївської громади та завданнями в сфері збереження навколишнього середовища з урахуванням довготермінових перспектив розвитку громади. Конкретно, це передбачає, наприклад, формування екологічної відповідальності аграрного та виробничого секторів економіки, населення громади в цілому в ставленні до вичерпних природних ресурсів, таких, як ґрунтові води, в поводження з відходами тощо).

Тому формування екологічної культури та екологічного виховання населення має стати однією із найважливіших складових Програми охорони довкілля Почаївської МОТГ, оскільки без цього є неможливим ефективне вирішення всіх вищезгаданих екологічних проблем.

Формування екологічної культури означає формування у громадян почуття відповідальності перед нинішніми та майбутніми поколіннями, розуміння ними екологічних наслідків господарської діяльності, та ін. Це складний багатогранний психолого-педагогічний процес, що починається з раннього дитинства. На думку фахівців-екологів, ті фрагментарні знання з екології, які передбачені програмами з біології та природознавства в школі, є абсолютно недостатніми для формування екологічного світогляду та екологічної культури. Тому більш широке і регулярне ознайомлення школярів із законами й принципами взаємодії в природі має стати складником усіх без винятку сторін навчально-виховної діяльності школи.

Вплив забруднення на стан здоров'я населення.

Загальні показники здоров'я населення Тернопільської області є дещо кращими за загальноукраїнські. На основі аналізу динаміки різних видів захворювань у 2008-2017 роках фахівці відносять Тернопільську область до групи областей², для яких характерні низькі та нижче середнього показники захворюваності населення на злоякісні новоутворення, активний туберкульоз, ВІЛ/СНІД, інфекційні та паразитарні хвороби та середні значення показників захворюваності населення на серцево-судинні хвороби та хвороби органів дихання із переважанням позитивних рис динаміки показників захворюваності населення за виключенням³. Зокрема загальний коефіцієнт смертності в області на 1000 населення становив 14,0 у 2016-2017 роках, 14,3 у 2015 та 2018 роках. Для України цей показник становив: 14,9 в 2015 році, 14,7 в 2016 р., 14,5 у 2017 р., 14,8 у 2018 р. Менше у Тернопільській області й дитяча смертність. Причому це один із не багатьох показників, динаміка якого за останні десятиріччя сприятлива.

Те, що Тернопільська область має не найгірші показники в Україні, підтверджує опитування населення. Зокрема, вибіркове опитування⁴ домогосподарств з метою самооцінки стану здоров'я та рівня доступності окремих видів медичної допомоги, показало, що 63,4 % населення оцінює рівень свого здоров'я як добрий, 26,1% як задовільний та лише 10,5% – як поганий.

² Крім Тернопільської, в цю групу входять Рівненська, Закарпатська та Чернівецька області.

³ Основними ризиками, з якими стикається населення Тернопільщини стосовно свого здоров'я є надмірне споживання алкоголю та незбалансоване харчування (поведінкові ризики); надмірна вага та ожиріння, високий кров'яний тиск (біомедичні ризики); бідність, безробіття, політична та економічна криза (соціально-економічні ризики), йододифіцит (чинник фізичного середовища).

⁴ Опитування проведене у жовтні 2013 року Державною службою статистики України і Головним управлінням статистики у Тернопільській області.

Захворюваність населення Тернопільської області 2008-2017 роки

	Кількість уперше зареєстрованих випадків захворювань, тис.									
	Всього	у тому числі								
		новоутворення	хвороби нервової системи ¹	хвороби системи кровообігу	хвороби органів дихання	хвороби шкіри та підшкірної клітковини	хвороби кістково-м'язової системи і сполучної тканини	хвороби сечостатевої системи	уроджені аномалії (вади розвитку), деформації та хромосомні порушення	травми, отруєння та деякі інші наслідки дії зовнішніх причин
2008	752,8	6,4	21,6	52,1	342,1	49,4	37,7	39,7	1,1	36,8
2009	767,4	6,0	21,1	48,4	365,3	51,1	37,5	39,3	1,1	35,6
2010	760,5	6,6	22,1	50,2	351,7	53,7	39,0	39,0	1,1	36,8
2011	742,2	6,7	22,2	52,0	325,7	53,1	36,7	40,7	1,3	35,6
2012	726,3	6,5	21,3	51,9	327,7	49,4	35,3	37,5	1,1	35,6
2013	721,2	7,0	18,8	52,4	327,1	50,0	34,9	37,3	1,1	35,5
2014	707,4	6,1	17,3	51,8	329,6	49,5	32,8	35,1	1,1	33,3
2015	713,0	5,9	16,4	48,9	341,2	50,7	32,5	35,1	1,0	32,1
2016	724,9	6,4	16,4	48,3	354,1	50,1	32,3	37,3	0,8	33,6
2017	720,9	6,7	16,7	52,5	341,6	49,9	35,4	37,9	0,9	33,4

Аналіз стану здоров'я населення Тернопільської області, його детермінант та чинників ризику показує, що хоча більшість показників здоров'я є кращими за середньоукраїнські, проте практично усі показники щороку погіршуються, у результаті чого уже в найближчі роки область може перейти у когорту регіонів із незадовільними показниками здоров'я.

Розгляд статистичних даних показує що показник поширення хвороб серед населення Тернопільської області неоднаковий для різних районів області. Найвищі показники спостерігаються у Монастирському - 2146,8, Підволочиському – 2055,9, Бучацькому – 2020,7. Нижчі від середньо-обласного показника, показники виявлено в Кременецькому – 1419,9, Козівському – 1584,9 і Збаразькому – 1680,1.

Відносно благополуччя мешканців Кременецького району і в тому числі Почаївської територіальної громади обумовлено тим, що в регіоні відсутні підприємства хімічної чи металургійної промисловості, видобувної галузі, які є одними з основних антропогенних факторів що негативно впливають на довкілля та здоров'я населення.

Проте не можна ігнорувати те, що спостерігається негативна тенденція до зближення захворюваності в Тернопільській області із загальноукраїнським рівнем. Якщо у 2004 р. індекс захворюваності в Тернопільській області становив 0,907, то у 2018 він дорівнював майже одиниці – 0,987. З одного боку це пов'язано із незначним зменшенням загальноукраїнського рівня захворюваності, з іншого – зростанням цього рівня на Тернопільщині.

Тому вплив екологічних факторів на якість життя в громаді має постійно бути в центрі уваги місцевої влади.

3. ХАРАКТЕРИСТИКА СТАНУ ДОВКІЛЛЯ, УМОВ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ НАСЕЛЕННЯ ТА СТАНУ ЙОГО ЗДОРОВ'Я НА ТЕРИТОРІЯХ, ЯКІ ЙМОВІРНО ЗАЗНАЮТЬ ВПЛИВУ

Заходи Програми охорони довкілля розроблені для Почаївської територіальної громади і будуть реалізовуватись на її території.

Проект Програми охорони довкілля враховує принцип екологічної збалансованості і в цілому орієнтований на зменшення негативного впливу на довкілля. Зокрема, буде досягнуто наступних цільових результатів:

- Виконання заходів в напрямку «Формування екологічної компетентності мешканців Почаївської територіальної громади» дасть можливість створити в громаді власне експертне середовище в сфері охорони довкілля, поглибить розуміння громадянами екологічних проблем Почаївської громади, цілей і змісту природоохоронної політики міської ради, покращить взаємодію громадськості та місцевої влади в сфері охорони довкілля.
- Виконання заходів в напрямку «Забезпечення ефективного очищення зворотних вод м. Почаєва» покращить якість роботи системи очищення господарсько-побутових стічних вод міста Почаєва.
- Реалізація заходів «Створення системи моніторингу за станом водних ресурсів та інтенсивністю їх використання» забезпечить спостереження за станом і своєчасне реагування на негативні зміни режиму підземних вод, а також дозволить впровадити економічні важелі для раціонального і ощадливого використання природних ресурсів.
- Створення системи моніторингу за станом земельних ресурсів та інтенсивністю їх використання забезпечить збереження і відтворення родючості та цілісності ґрунтів, їх захист від деградації.
- Напрямок «Контроль поширення та знищення інвазійних та карантинних бур'янів» спрямований на протидію поширенню небезпечних видів рослин.
- Забезпечення екологічно безпечного збирання, зберігання та утилізації відходів дозволить створити нову інфраструктуру управління відходами та сприятиме усуненню небезпеки забруднення навколишнього природного середовища побутовими відходами.
- Виконання заходів в напрямку «Запровадження в селах Почаївської ТГ системи роздільного збору сміття» захищає довкілля населених пунктів від засмічення пластиком та іншими шкідливими матеріалами в складі твердих побутових відходів.
- Реалізація заходів напрямку «Забезпечення охорони та раціонального використання природно-ресурсного потенціалу громади» сприятиме охороні та догляду за лісовими насадженнями, збереженню і відновленню полезахисних лісових смуг.
- Напрямок «Збільшення об'єктів природно-заповідного фонду» спрямований на розширення на розширення заповідних територій в межах Почаївської ТГ.

Оскільки виконання заходів, передбачених Програмою, дозволить поліпшити загальний екологічний стан Почаївської територіальної громади та позитивно вплине на умови життєдіяльності і здоров'я населення, то виконання Програми не чинитиме негативного впливу на стан довкілля навколишніх територій, які ймовірно можуть зазнати впливу, але у випадку неухильного виконання Програми однозначно – позитивного.

Проектом Програми передбачені заходи, спрямовані на отримання інформації про стан довкілля. Це дозволить приймати екологічно обґрунтовані рішення та оперативно реагувати у разі погіршення стану довкілля, підтримувати безпечні умови для життя населення.

Заходи Програми, орієнтовані на формування екологічної культури та свідомості населення, в сфері поліпшення загальної екологічної ситуації та захисту довкілля Почаївської ТГ дозволяють в перспективі розраховувати не лише на зусилля влади та громадського активу, але й на участь населення громади в цілому.

4. ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ, У ТОМУ ЧИСЛІ РИЗИКИ ВПЛИВУ НА ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ, ЯКІ СТОСУЮТЬСЯ ДОКУМЕНТА ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ, ЗОКРЕМА ЩОДО ТЕРИТОРІЙ З ПРИРОДООХОРОННИМ СТАТУСОМ

В Почаївській ТГ відсутні потужні промислові об'єкти, підприємства хімічної чи добувної галузі, населені пункти з високою густиною населення і розвиненим техногенним середовищем.

Головна спрямованість економіки – сільськогосподарське виробництво. В наслідок цього очевидним є достатньо високий рівень навантаження на довкілля від аграрного сектору, зокрема:

- надмірний ступінь розораності території, незбалансованість співвідношення орних земель, лук та пасовищ;
- деградація якості ґрунтів внаслідок інтенсивної експлуатації с/г земель;
- ризики забруднення продуктами агрохімії поверхневого стоку та підземних водоносних горизонтів;

Також свій негативний внесок робить комунальна сфера:

- забруднення водних об'єктів скидами недостатньо очищених стічних вод;
- недосконала система поводження з відходами усіх категорій.

Крім цього громади притаманні інші типові недоліки територіальних громад:

- недостатньо ефективні природоохоронні заходи зі збереження біорізноманіття (в тому числі відсутність земельпорядної документації, кадастру територій та об'єктів природно-заповідного фонду, недостатнє забезпечення дотримання заповідного режиму);
- низький рівень екологічної культури та виховання; обмежене використання екологічних наукових знань при здійсненні виробничої та господарської діяльності, прийнятті управлінських рішень;
- практично повна відсутність системи моніторингу довкілля громади.

Реалізація заходів Програми охорони довкілля матиме позитивний вплив на такі складові навколишнього природного середовища:

- земельні ресурси;
- водні ресурси;
- лісовий фонд;
- природно-заповідний фонд, біотичне та ландшафтне різноманіття.

Атмосферне повітря. Програма не передбачає створення нових підприємств з викидами в атмосферне повітря.

Програма містить заходи з будівництва/реконструкції очисних споруд каналізації в м. Почаїв для збільшення потужностей каналізаційних очисних споруд, а також будівництво сміттєпереробної станції.

При будівництві (реконструкції) цих об'єктів вплив на атмосферне повітря здійснюватиметься за рахунок проведення земляних, будівельних, монтажних робіт. У процесі реалізації проектних

рішень в атмосферне повітря, в основному, надходитимуть речовини у вигляді пилу, заліза оксиду, марганцю оксиду, азоту оксидів, вуглецю оксиду тощо.

За рахунок роботи двигунів транспортних засобів, задіяних на постачанні будматеріалів та монтажі, в атмосферне повітря надходитимуть азоту оксид, вуглецю оксид, діоксид сірки, сажа, пил. В цілому вплив цих факторів тимчасовий і розрахований виключно на період будівництва.

Земельні ресурси. Програма не передбачає створення нових підприємств, де активно використовуються чи підлягають постійному забрудненню земельні ресурси.

Програма містить заходи з будівництва/реконструкції очисних споруд каналізації в м. Почаїв для збільшення потужностей каналізаційних очисних споруд, а також будівництво сміттєпереробної станції. При будівництві (реконструкції) цих об'єктів негативний вплив відбуватиметься на стадії будівництва внаслідок розробки котлованів, прокладання комунікаційних і технологічних кабелів та систем, будівництва доріг і проявлятиметься в руйнуванні та деградації ґрунтового покриву.

В цілому вплив цих факторів тимчасовий і розрахований виключно на період будівництва.

Утворення будівельних та побутових відходів також може обумовити забруднення та засмічення ґрунтового покриву. Після завершення будівництва запланованих об'єктів та рекультивації ризику негативного впливу на ґрунти та земельні ресурси значно зменшуються і можуть бути пов'язані із забрудненням та засміченням побутовими відходами.

Водні ресурси. Програма передбачає будівництво/реконструкцію очисних споруд каналізації в м. Почаїв для збільшення потужностей каналізаційних очисних споруд, а також будівництво сміттєпереробної станції, що обумовлює необхідність визначення гранично допустимих скидів з метою невиснажливого та безпечного використання водних ресурсів, вжиття заходів для запобігання забрудненню поверхневих вод та підземних водоносних горизонтів.

Заходи Програми включають такі, що у відповідності з Законом України «Про оцінку впливу на довкілля» відносяться до видів планованої діяльності, які підлягають оцінці впливу на довкілля (ОВД). До них відносяться: будівництво та реконструкція каналізаційних мереж і споруд, очисних споруд, будівництво сміттєпереробної станції. У зв'язку з цим, детальна оцінка впливу на довкілля цієї діяльності проводиться в рамках процедури ОВД.

Природно-заповідний фонд, біорізноманіття. Програма не містить заходи з будівництва та реконструкції, реалізація яких планується на території об'єктів природно-заповідного фонду.

Здоров'я населення. Фізичні фактори навколишнього середовища, що впливають на здоров'я людини, а саме рівні світлового, теплового, іонізуючого випромінювання та вібрації не будуть перевищувати норми допустимого впливу при здійсненні заходів, запропонованих Програмою охорони довкілля.

Потенційними факторами негативного впливу на здоров'я населення може бути певне збільшення забруднення атмосферного повітря викидами та шумового навантаження під час проведення будівельних робіт. Проте враховуючи їх обсяги, наслідки та вплив фізичних і матеріальних факторів, а також заходи, які запропоновані в проекті, потенційне погіршення стану здоров'я населення від реалізації програми – не прогнозується.

5. ЗОБОВ'ЯЗАННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ПОВ'ЯЗАНІ ІЗ ЗАПОБІГАННЯМ НЕГАТИВНОМУ ВПЛИВУ НА ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ, ВСТАНОВЛЕНІ НА МІЖНАРОДНОМУ, ДЕРЖАВНОМУ ТА ІНШИХ РІВНЯХ, ЩО СТОСУЮТЬСЯ ДОКУМЕНТА ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ, А ТАКОЖ ШЛЯХИ ВРАХУВАННЯ ТАКИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ ДОКУМЕНТА ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ

Основними міжнародними правовими документами щодо СЕО є Протокол про стратегічну екологічну оцінку до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті, ратифікований Верховною Радою України (№ 562-VIII від 01.07.2015), та Директива 2001/42/ЄС про оцінку впливу окремих планів і програм на навколишнє середовище, імплементація якої передбачена Угодою про асоціацію між Україною та ЄС.

Засади екологічної політики України визначені Законом України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» (ухвалено Верховною Радою України 28 лютого 2019 року). У цьому законі зазначено, що стратегічна екологічна оцінка належить до основних інструментів реалізації державної екологічної політики та дасть змогу запобігти негативному впливу на навколишнє природне середовище та встановити відповідність запланованої чи здійснюваної діяльності нормам і вимогам законодавства про охорону навколишнього природного середовища, раціональне використання і відтворення природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки.

В Україні проведення СЕО регламентується Законом України «Про стратегічну екологічну оцінку» (№ 2354-VIII від 20 березня 2018 року).

Відповідно до Указу Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» (№ 722/2019 від 30.09.2019) має бути забезпечено дотримання Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року.

Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини, ратифікована Указом Президії Верховної Ради від 04.10.1988 № 6673-XI, яка передбачає зобов'язання забезпечувати виявлення, охорону, збереження, популяризацію й передачу майбутнім поколінням природної спадщини на її території.

Охорона навколишнього природного середовища забезпечується комплексом заходів, в основі яких покладена система державних законодавчих актів. Зобов'язання у сфері охорони довкілля, у тому числі що пов'язані із запобіганням негативному впливу на здоров'я населення, в документі державного планування встановлюються згідно з вимогами чинного законодавства України, зокрема Водного, Земельного кодексів України, Законів України «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про стратегічну екологічну оцінку», «Про охорону земель», «Про охорону атмосферного повітря», «Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення», «Про відходи», «Про природнозаповідний фонд України», «Про екологічну мережу України», «Про тваринний світ», «Про рослинний світ», «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення», «Про регулювання містобудівної діяльності», Постанови КМУ від 18.12.1998 № 2024 «Про правовий режим зон санітарної охорони водних об'єктів», Постанови КМУ від 25.03.1999 № 465 «Про затвердження Правил охорони поверхневих вод від забруднення зворотними водами», ДБН Б.2.2-12:2019 «Планування та забудова територій».

Основні зобов'язання у сфері охорони довкілля стосуються заходів щодо охорони від забруднення та покращення стану атмосферного повітря, водних об'єктів та ґрунтового покриву, охорони та збереження біорізноманіття шляхом:

- впровадження ефективного, обґрунтованого та збалансованого механізму охорони довкілля;
- зниження викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря;
- реалізації заходів з охорони і раціонального використання водних ресурсів, зокрема, з охорони підземних вод та ліквідації джерел їх забруднення, відновлення і підтримання сприятливого гідрологічного режиму річок та інших водних об'єктів і заходів щодо ефективності роботи систем водовідведення;
- виконання робіт, спрямованих на охорону і раціональне використання земельних ресурсів, захист і реабілітацію ґрунтів;
- проведення робіт з екологічно безпечного збирання, перевезення, зберігання та знешкодження непридатних або заборонених до використання хімічних засобів захисту рослин та тари від них, у тому числі з підготовки та вивезення їх з місць централізованого зберігання;
- забезпечення збереження біологічного і ландшафтного різноманіття, створення репрезентативної системи територій і об'єктів природно-заповідного фонду;
- заохочення й підтримки інформаційної та екологічно-просвітницької діяльності, заходів з екологічного виховання й підвищення екологічної культури населення;

Під час підготовки ДДП було враховано ряд зобов'язань:

- обов'язковість додержання екологічних стандартів, нормативів та лімітів використання природних ресурсів;
- виконання заходів, що гарантують екологічну безпеку середовища для життя і здоров'я людей, а також запобіжний характер заходів щодо охорони навколишнього природного середовища;
- забезпечення процедури оцінки впливу на довкілля для об'єктів, розташованих у межах проектованої території, і щодо яких законодавством передбачена така процедура у відповідності до Закону України «Про оцінку впливу на довкілля».

6. ОЦІНКА НАСЛІДКІВ ДЛЯ ДОВКІЛЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЕКТУ ПРОГРАМИ ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ, РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ НА ТЕРИТОРІЇ ПОЧАЇВСЬКОЇ ТГ НА 2022-2027 РОКИ

Відповідно до Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку»: *«наслідки для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, - будь-які ймовірні наслідки для флори, фауни, біорізноманіття, ґрунту, надр, клімату, повітря, води, ландшафту, природних територій та об'єктів, безпеки життєдіяльності населення та його здоров'я, матеріальних активів, об'єктів культурної спадщини та взаємодія цих факторів».*

Впровадження Програми охорони довкілля та реалізація її заходів оцінювалися у часовій перспективі та у порівнянні з нульовою альтернативою. Використовувалися якісні характеристики у зв'язку з відсутністю у відкритому доступі достатніх масивів даних.

Хоча передбачені Програмою природоохоронні заходи спрямовані на усунення екологічних проблем Почаївської ТГ та запобігання ризикам для здоров'я населення, при їх реалізації можливі прояви негативних впливів на довкілля. При оцінюванні ефективності окремих заходів Програми при їх комплексному одночасному або послідовному впровадженні необхідно враховувати як первинні, так і вторинні наслідки⁵, а також виникнення ефекту синергії⁶. Ці ефекти мають враховуватися і при оцінці імовірних негативних побічних наслідків окремих природоохоронних заходів.

Первинний екологічний вплив безпосередньо пов'язаний з виконанням заходів, передбачених Програмою, вторинний – є наслідком первинних змін в екосистемі. Первинний негативний вплив від реалізації окремих заходів, запропонованих Програмою, на підставі проведеного аналізу оцінюється як прийнятний. Відповідно, вторинний вплив вважається прийнятним на підставі відсутності первинного негативного впливу.

Виникнення синергічних негативних наслідків від реалізації заходів Програми не передбачається. Це обґрунтовується тим, що Програмою не планується будівництво підприємств-забруднювачів.

Кумулятивні ефекти⁷ можуть виникати з незначних за своїми окремими діями факторів, які впливають одночасно протягом тривалого періоду часу поступово накопичуючись, підсумовуючись можуть викликати значні наслідки. Акумуляція впливів відбувається в тому випадку, коли антропогенний вплив або інші фізичні або хімічні впливи на екосистему протягом часу перевершують її можливість їх асиміляції або трансформації.

При дотриманні та виконанні всіх передбачених комплексних захисних і охоронних заходів Програми, що відповідають діючим нормативним вимогам, можливість виникнення кумулятивного впливу який супроводжуються негативними екологічними наслідками та понаднормативними викидами в атмосферне повітря забруднюючих речовин не передбачається.

⁵ Вторинні (опосередковані) наслідки – виникненні ланцюгових змін довкілля, коли один фактор впливу викликає появу кількох пов'язаних причинно-наслідкових відгуків екосистеми.

⁶ Синергія – виникнення при взаємодії двох або більше факторів підсиленого ефекту, який є більшим, ніж проста сумація їх впливів.

⁷ Під кумулятивним впливом розуміють сукупність впливів від реалізації ДДП та інших, що існують або плануються в найближчому майбутньому, видів антропогенної діяльності, які можуть призвести до значних негативних або позитивних впливів на навколишнє середовище.

Як тимчасові наслідки розглядаються ті, що формуються під час проведення робіт з будівництва/реконструкції (капітального ремонту). При виконанні підготовчих та будівельних робіт на проектних об'єктах негативний вплив на складові довкілля згідно з аналізом ризиків матиме тимчасовий характер і розрахований виключно на період будівництва/реконструкції.

В подальшому, з метою запобігання імовірним супутнім негативним наслідкам здійснення окремих заходів Програми, при прийнятті щорічних управлінських рішень щодо їх подальшої конкретизації, обґрунтування та проектування, має бути проведена оцінка впливу на навколишнє середовище, включаючи проведення процедури ОВД для тих з них, для яких це передбачено за законом.

Результати аналізу ймовірних негативних та позитивних впливів на довкілля при реалізації Програми подано у таблиці 2.

Таблиця 2

Аналіз ймовірних негативних та позитивних наслідків для довкілля при реалізації «Програми охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки на території Почаївської ТГ на 2022-2027 роки».

Напрями діяльності та заходи Програми	Ймовірні негативні наслідки	Ймовірні позитивні наслідки
1. Формування екологічної компетентності мешканців Почаївської територіальної громади		
Підвищення екологічної компетентності працівників міської ради, комунальних підприємств та навчальних закладів Почаївської ТГ.	Негативні наслідки відсутні	Підвищення ефективності виконання заходів «Програми охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки на території Почаївської ТГ на 2022-2027 роки». Формування в громаді експертного середовища з питань природоохоронної діяльності.
Запровадження різноманітних форм просвітницьких екологічних заходів в населених пунктах - центрах старостинських округів та м.Почаєві Почаївської ТГ, з дорослими мешканцями громади.	Негативні наслідки відсутні	Поглиблене розуміння населенням Почаївської громади екологічної проблематики, підтримка громадськістю цілей і змісту природоохоронної політики міської ради. Покращення взаємодії громадськості та місцевої влади в сфері охорони довкілля.
Проведення конкурсу громадських проєктів «Бюджет громадських ініціатив» на екологічну тематику.	Негативні наслідки відсутні	Підтримка населенням Почаївської громади цілей і змісту природоохоронної політики міської ради. Покращення взаємодії громадськості та місцевої влади в сфері охорони довкілля. Формування в громаді експертного

		<p>середовища з питань природоохоронної діяльності.</p> <p>Підвищення ефективності виконання окремих заходів «Програми охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки на території Почаївської ТГ на 2022-2027 роки».</p>
Впровадження позаурочних форм навчально-виховної роботи екологічного змісту в навчальних закладах Почаївської ТГ	Негативні наслідки відсутні	Поглиблене розуміння дітьми та молоддю Почаївської громади екологічної проблематики.
Придбання і встановлення стаціонарних інформаційних стендів для розміщення матеріалів екологічної тематики в населених пунктах Почаївської ТГ.	Негативні наслідки відсутні	Використання місцевою владою наочності як ефективної форми інформаційно-просвітницької роботи.
Наповнення інформацією стаціонарних інформаційних стендів матеріалами екологічної тематики в населених пунктах Почаївської ТГ.	Негативні наслідки відсутні	Поглиблене розуміння населенням Почаївської громади екологічної проблематики, підтримка громадськістю цілей і змісту природоохоронної політики міської ради.
Ведення рубрики «Часопис збереження довкілля Почаївської ТГ» на сайті міської ради та розміщення матеріалів екологічної тематики в соцмережах Почаївської громади.	Негативні наслідки відсутні	Поглиблене розуміння населенням Почаївської громади екологічної проблематики, підтримка громадськістю цілей і змісту природоохоронної політики міської ради.
2. Забезпечення ефективного очищення зворотних вод м. Почаїв		
Збільшення потужностей каналізаційних	Наслідки можливі у вигляді короткочасного	Виведення на проектний режим роботи

очисних споруд.	впливу під час виконання робіт з реконструкції очисних споруд каналізації в м. Почаїв (використання земельних ділянок, утворення та розміщення відходів).	каналізаційних очисних споруд. Забезпечення ефективного очищення зворотних вод м.Почаєва, запобігання забрудненню докільця стічними водами та виникненню аварійної ситуації.
3. Створення системи моніторингу за станом водних ресурсів та інтенсивністю їх використання		
Створення реєстру наявних копаних криниць та свердловин для забору підземних вод на території старостинських округів Почаївської ТГ, в тому числі і тих, в яких відсутня вода.	Негативні наслідки відсутні	Отримання достовірної інформації про стан підземних водних ресурсів та інтенсивність їх використання. Забезпечення можливості своєчасного запобігання негативним змінам режиму підземних вод та дотримання вимог екологічної безпеки.
Позначення на електронній карті копаних криниць та свердловин для забору підземних вод на території старостинських округів Почаївської ТГ.	Негативні наслідки відсутні	Забезпечення можливості своєчасного запобігання негативним змінам режиму підземних вод та дотримання вимог екологічної безпеки.
Щорічні спостереження за наповненістю водою копаних криниць та свердловин для забору підземних вод на території старостинських округів Почаївської ТГ, фіксація фактів зникнення води в криницях та свердловинах.	Негативні наслідки відсутні	Отримання достовірної інформації про стан підземних водних ресурсів та інтенсивність їх використання. Забезпечення можливості своєчасного запобігання негативним змінам режиму підземних вод та дотримання вимог екологічної безпеки.
Створення реєстру об'єктів оподаткування рентною платою за користування підземними водами на території Почаївської ТГ.	Негативні наслідки відсутні	Впровадження економічних важелів для стимулювання ефективного, раціонального і ощадливого використання природних

		ресурсів.
Написання та пошук фінансування проекту на тему: «Встановлення водяних лічильників на свердловинах для забору підземних вод з метою ощадливого використання водних ресурсів на території Почаївської ТГ».	Негативні наслідки відсутні	Впровадження економічних важелів для стимулювання ефективного, раціонального і ощадливого використання природних ресурсів. Залучення грантових коштів збільшує фінансування природоохоронних заходів на території Почаївської ТГ та сприяє підвищенню ефективності їхнього виконання.
Визначення меж та контроль екологічного і санітарного стану прибережної захисної смуги річки Ікви.	Негативні наслідки відсутні	Забезпечення охорони поверхневих водних об'єктів від забруднення і засмічення, та збереження їх водності.
Періодичний контроль щодо можливого забруднення річки Ікви хімічними засобами боротьби з бур'янами, хворобами та шкідниками с/г культур та хімічними добривами.	Негативні наслідки відсутні	Забезпечення охорони поверхневих водних об'єктів від забруднення і засмічення.
4. Створення системи моніторингу за станом земельних ресурсів та інтенсивністю їх використання		
Формування та ведення бази даних земельних ділянок с/г призначення і їх локалізація на електронній карті як основи для моніторингу стану ґрунтів та дотримання правил сівозмін на землях с/г призначення.	Негативні наслідки відсутні	Збереження і відтворення родючості та цілісності ґрунтів, їх захист від деградації.
Контроль вироблення агропідприємствами та фермерами агрохімічних паспортів поля та їхнього періодичного оновлення. Ведення моніторингу стану ґрунтів на землях с/г	Негативні наслідки відсутні	Отримання достовірної інформації про стан ґрунтів на землях сільськогосподарського призначення. Збереження і відтворення родючості та цілісності ґрунтів, їх захист від

призначення на території Почаївської ТГ на основі агрохімічних паспортів поля.		деградації.
Контроль дотримання правил сівозмін на землях с/г призначення на території старостинських округів Почаївської ТГ.	Негативні наслідки відсутні	Збереження і відтворення родючості, їх захист від деградації.
Розробка та пошук фінансування проекту землеустрою щодо встановлення меж водоохоронної зони та прибережної захисної смуги річки Іква на території Почаївської ТГ.	Негативні наслідки відсутні	Відновлення системи лісових захисних насаджень, встановлення меж водоохоронної зони та прибережних захисних смуг річки Іква. Залучення грантових коштів збільшує фінансування природоохоронних заходів на території Почаївської ТГ та сприяє підвищенню ефективності їхнього виконання.
Проведення заходів, в т.ч. інформаційно-просвітницького характеру, спрямованих проти випалювання сухого травостою.	Негативні наслідки відсутні	Збереження біорізноманіття. Збереження і відтворення родючості та цілісності ґрунтів, їх захист від деградації.
5. Контроль поширення та знищення інвазійних та карантинних бур'янів.		
Проведення фітосанітарних та агротехнічних (ліквідаційних) заходів для боротьби з амброзією полинолистою.	Негативні наслідки можливі у випадку використання небезпечних хімічних засобів боротьби з рослинами.	Недопущення розповсюдження небезпечних видів рослин.
Проведення фітосанітарних та агротехнічних (ліквідаційних) заходів для боротьби з борщівником Сосновського.	Негативні наслідки можливі у випадку використання небезпечних хімічних засобів боротьби з рослинами.	Недопущення розповсюдження небезпечних видів рослин.
Локалізація на електронній карті місць зростання інвазійних та карантинних бур'янів.	Негативні наслідки відсутні	Недопущення розповсюдження небезпечних видів рослин.
Розробка та впровадження проекту щодо створення експериментальної ділянки для	Негативні наслідки відсутні	Пошук ефективних методів боротьби з інвазійними та карантинними бур'янами.

випробовування методу боротьби з борщівником Сосновського.		Недопущення розповсюдження небезпечних видів рослин.
6. Забезпечення екологічно безпечного збирання, зберігання та утилізації відходів.		
Розробка проекту сміттепереробної станції.	Негативні наслідки відсутні	Створення нової інфраструктури управління відходами.
Будівництво сміттепереробної станції.	Наслідки можливі у вигляді короткочасного впливу під час виконання робіт з будівництва сміттепереробної станції (викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря, використання земельних ділянок, утворення та розміщення відходів).	Створення нової інфраструктури управління відходами. Зменшення об'ємів накопичення твердих побутових відходів та недопущення потрапляння отруйних і шкідливих речовин у підземні водоносні горизонти.
Ліквідація стихійних сміттєзвалищ.	Негативні наслідки відсутні	Усунення небезпеки забруднення навколишнього природного середовища твердими побутовими відходами, недопущення потрапляння отруйних і шкідливих речовин у підземні водоносні горизонти.
7. Запровадження в селах Почаївської ТГ системи роздільного збору сміття.		
Проведення роз'яснювальної роботи серед населення щодо необхідності сортування сміття.	Негативні наслідки відсутні	Підвищення рівня свідомості та відповідальності щодо поводження з побутовими відходами.
Встановлення в селах Почаївської ТГ контейнерів для збору пластику та відпрацьованих акумуляторів (батареєк).	Негативні наслідки відсутні	Зменшення об'ємів утворюваних ТПВ, вилучення вторинної сировини, зменшення забруднення навколишнього природного середовища твердими побутовими відходами, недопущення потрапляння отруйних і

		шкідливих речовин у підземні водоносні горизонти.
Забезпечення регулярного транспортування пластику і акумуляторів (батареєнок) з сіл на Почаївський полігон ТПВ для подальшої утилізації.	Негативні наслідки відсутні	Зменшення об'ємів утворюваних ТПВ, вилучення вторинної сировини, зменшення забруднення навколишнього природного середовища твердими побутовими відходами, недопущення потрапляння отруйних і шкідливих речовин у підземні водоносні горизонти.
8. Забезпечення охорони та раціонального використання природно-ресурсного потенціалу громади		
Розроблення землепорядної документації для передачі в користування безхазяйних лісів громади.	Негативні наслідки відсутні	Забезпечення контролю, охорони та догляду за лісовими насадженнями.
Проведення інвентаризації полезахисних лісових смуг, розташованих на землях сільськогосподарського призначення.	Негативні наслідки відсутні	Збереження і відновлення полезахисних лісових смуг. Забезпечення контролю, охорони та догляду за лісовими насадженнями.
Розробка та пошук фінансування проектів на тему: «Збереження лісових захисних насаджень» та «Відродження полезахисних лісосмуг» на території Почаївської ТГ.	Негативні наслідки відсутні	Залучення грантових коштів збільшує фінансування природоохоронних заходів на території Почаївської ТГ та сприяє підвищенню ефективності їхнього виконання.
9. Збільшення об'єктів природно-заповідного фонду		
Організація ландшафтного заказника місцевого значення «Старотаразський».	Негативні наслідки відсутні	Збільшення об'єктів природно-заповідного фонду.

На підставі виконаного оцінювання, ймовірний тимчасовий короткостроковий негативний вплив на довкілля від реалізації окремих заходів, передбачених Програмою, є екологічно допустимим.

В цілому реалізація Програми буде мати позитивний вплив на довкілля Почаївської територіальної громади, що є важливим індикатором її спрямованості на досягнення збалансованого (сталого) розвитку Почаївської ТГ.

7. РЕКОМЕНДАЦІЇ СТРАТЕГІЧНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОЦІНКИ ДЛЯ ЗАПОБІГАННЯ, ЗМЕНШЕННЯ ТА ПОМ'ЯКШЕННЯ НЕГАТИВНИХ НАСЛІДКІВ ВИКОНАННЯ ПРОГРАМИ

Під час здійснення стратегічної екологічної оцінки було виявлено ряд напрямів, які потребують уточнення формулювань та доповнень. Також запропоновано ряд оперативних завдань, реалізація яких може сприяти поліпшенню екологічної ситуації на території громади. Рекомендації СЕО варто врахувати у процесі виконання Програми охорони довкілля шляхом коригування при прийнятті щорічних планових завдань.

Важливим напрямком охорони природи є моніторинг. Програмою охорони довкілля передбачено впровадження в 2022 - 2027рр. заходів з моніторингу запасів ґрунтових вод, якості ґрунтів та поширення інвазійних та карантинних видів рослин як складових локальної системи моніторингу. Враховуючи близькість до Почаївської ТГ м.Кременця, котрий є в Тернопільській області лідером за рівнем викидів від стаціонарних джерел, а також перспективи розвитку м.Почаєва як центру паломницького туризму і, відповідно, зростання викидів від пересувних джерел, пропонуємо розглянути доцільність і техніко-інструментальну можливість моніторингу стану атмосферного повітря в м.Почаєві.

В сфері збереження земельних ресурсів Програму пропонується доповнити заходами для забезпечення нормативного стану земельних ресурсів та ґрунтів під час проведення будівельних робіт та рекультивації, котрі включають:

- дотримання екологічних вимог, установлених законодавством України, при проектуванні, розміщенні та будівництві об'єктів;
- обов'язкове дотримання меж території, відведеної для будівництва;
- максимальне збереження площі земельних ділянок з ґрунтовим і рослинним покривом;
- складування верхнього шару ґрунту на спеціально відведених майданчиках з наступним його використання при рекультивації, вертикальному плануванні будівельного майданчику;
- розміщення будівельних матеріалів на спеціально відведених ділянках з твердим покриттям;
- недопущення порушення гідрологічного режиму земельних ділянок.

Програма містить заходи, здатних покращити стан водних ресурсів громади шляхом зменшення негативного впливу на поверхневі водойми та підземні води. Пропонується уточнити, що створення водоохоронних зон для запобігання забрудненню, засміченню та виснаженню водних ресурсів передбачає у тому числі встановлення та закріплення меж прибережних смуг у натурі (на місцевості).

Для пом'якшення негативного впливу на природоохоронні території необхідно забезпечити дотримання природоохоронного законодавства та охорону прибережної захисної смуги р.Ікви та прилеглих до неї територій. Передбачити в Програмі заходи з оптимізації природно-заповідного фонду, котрі передбачатимуть перспективу розширення площ природно-заповідного фонду до 10% площі території громади.

Реалізація заходів з підвищення рівня суспільної екологічної свідомості забезпечить найбільш сприятливі умови для реалізації Програми охорони довкілля та Стратегії розвитку Почаївської міської об'єднаної територіальної громади на 2017-2027 роки.

На всіх етапах реалізації Програми охорони довкілля заплановані рішення будуть здійснюватися у відповідності з нормами і правилами охорони навколишнього середовища і вимог екологічної безпеки, в тому числі згідно вимог Законів України «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про охорону атмосферного повітря», «Про охорону земель» тощо.

8. ОЦІНКА АЛЬТЕРНАТИВНИХ СЦЕНАРІЇВ ПРОЕКТУ ПРОГРАМИ ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ, РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ НА ТЕРИТОРІЇ ПОЧАЇВСЬКОЇ ТГ НА 2022-2027 РОКИ

В процесі здійснення стратегічної екологічної оцінки було розглянуто наступні альтернативи:

Альтернатива 1 «Нульова сценарій» – опис, прогнозування та оцінка ситуації у випадку незатвердження Програми охорони довкілля.

При гіпотетичному «нульовому» сценарії будуть продовжуватись поточні (несприятливі) тенденції, що сформувалися в Почаївській ТГ стосовно стану довкілля та здоров'я населення. Заходи з покращення довкілля будуть здійснюватися без чітко визначеного нормативного документу, яким передбачено напрями та завдання з охорони довкілля. Також не буде досягтися стратегічна ціль 3. «Формування засад сталого соціально-економічного розвитку» Стратегії розвитку Почаївської МОТГ на 2017-2027 роки, з котрою тісно корелюють завдання Програми охорони довкілля (див. Таблицю 1).

Ця альтернатива призведе до загострення зазначених вище проблем, що негативно вплине на стан довкілля і здоров'я людей, і подальший стабільний розвиток громади є, вочевидь, проблематичним, а згодом – і неможливим. Такий розвиток не відповідає пріоритетам державної екологічної політики.

Альтернатива 2 «Позитивний сценарій» – опис, прогнозування та оцінка ситуації у випадку затвердження Програми охорони довкілля.

Заходи з покращення довкілля будуть здійснюватися у відповідності до напрямків та завдань Програми охорони довкілля. Це призведе до виправлення негативних тенденцій, що сформувалися в Почаївській ТГ стосовно стану довкілля та здоров'я населення. Такий сценарій відповідає пріоритетам державної екологічної політики.

Альтернатива 3 «Негативний сценарій», що відповідає песимістичному ходу подій, передбачає реалізацію зовнішніх загроз (насамперед кліматичних) і різкого погіршення екологічної ситуації в регіоні.

Оцінка ймовірних наслідків для довкілля від реалізації Програми охорони довкілля вказує на те, що її реалізація позитивно вплине на всі компоненти навколишнього природного середовища (стан атмосферного повітря, водних та земельних ресурсів, ситуацію з відходами, біорізноманіття, природні екосистеми, тощо). Це означає, що якщо ризики настануть і різко погіршать існуючу ситуацію незважаючи на зусилля з упровадження Програми, і виникне необхідність щодо доповнення чи уточнення кліматичних впливів чи інших зовнішніх загроз, то це доцільно зробити після прийняття Програми у вигляді окремого розпорядчого документу.

Таблиця 3

Оцінка ймовірного негативного впливу на довкілля та стан здоров'я населення за альтернативними варіантами 1 і 2

Чи може реалізація спричинити?	Негативний вплив	
	Нульовий	Прийняття

	сценарій	програми
Брак кваліфікованих кадрів в природоохоронній сфері	+	-
Незадовільний рівень компетентності населення в природоохоронній сфері	+	-
Низький рівень екологічної активності громадськості	+	-
Послаблення можливостей ОМС щодо контролю в галузі екологічної безпеки та екологічного моніторингу	+	-
Відсутність належного громадського контролю за охороною довкілля	+	-
Появу можливостей для досягнення короткострокових цілей, які ускладнюватимуть досягнення стратегічних цілей	+	+/-
Відсутність необхідних даних щодо багаторічних змін стану довкілля у випадку виникнення кризових ситуацій в майбутньому	+	-
Порушення гідрологічного та гідрохімічного режиму р.Ікви	+	-
Збільшення навантаження на каналізаційні системи та погіршення якості очистки стічних вод	+	-
Зміни обсягів підземних вод	+	+/-
Значне збільшення споживання запасів ґрунтових вод	+	-
Зменшення кількості води, що використовується для водопостачання населенню	+	+/-
Посилення вітрової або водної ерозії ґрунтів	+	-
Погіршення якості ґрунтів на землях с/г призначення	+	-
Недотримання режиму прибережних захисних смуг	+	-
Збільшення кількості утворюваних твердих побутових відходів	+	+/-
Збільшення забруднення навколишнього природного середовища твердими побутовими відходами	+	-
Поширення небезпечних видів рослин	+	-
Зміни в ландшафтах або в характеристиках рельєфу	+	-
Негативний вплив на об'єкти природно-заповідного фонду (зменшення площ, початок небезпечної діяльності у безпосередній близькості або на їх території)	+	-
Зміни у кількості видів рослин або тварин, їхній чисельності або територіальному представництві	+	-
Порушення або деградацію середовищ існування диких видів тварин	+	-

Основним критерієм під час проведення стратегічної екологічної оцінки Програми є її відповідність законодавству у сфері охорони навколишнього природного середовища.

Основні методи, що використовувались для проведення стратегічної екологічної оцінки:

- метод контрольного переліку – цей метод використовувався для виявлення усіх важливих впливів та ризиків;
- оцінка впливів – цей метод був використаний для кількісного оцінювання впливів та ризиків;
- оцінка величини і значимості впливів – метод був застосований для оцінки кумулятивних ефектів.

При підготовці Звіту стратегічної екологічної оцінки виконавці стикалися з такими труднощами:

- недостатність джерел і аналізу інформації. Інформація щодо виникаючих проблем у сфері охорони довкілля та охорони здоров'я характеризується такими основними структурними компонентами: атмосферне повітря; водні ресурси в усіх їх видах; земельні ресурси та ґрунти; біорізноманіття (рослинний і тваринний світ, лісові ресурси, об'єкти і території ПЗФ); відходи (ТПВ, відходи промислового виробництва, відходи сільськогосподарського виробництва тощо); промислові і комунальні стоки; охорона здоров'я і медицина загалом. Державна служба статистики України не структурує і не аналізує достатньо глибоко і повно перелічені вище компоненти сфери охорони довкілля та природокористування для Програми на місцевому рівнях. Значна частина інформації збирається методом вибіркового обстеження, що знижує її точність.
- недостатність досвіду і практики організації ефективного і комплексного моніторингу стану довкілля на рівні регіону та системи реагування на його результати.

9. ЗАХОДИ, ПЕРЕДБАЧЕНІ ДЛЯ ЗДІЙСНЕННЯ МОНІТОРИНГУ НАСЛІДКІВ ВИКОНАННЯ ПРОГРАМИ ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ, РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ НА ТЕРИТОРІЇ ПОЧАЇВСЬКОЇ ТГ НА 2022-2027 РОКИ ДЛЯ ДОВКІЛЛЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ДЛЯ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ

СЕО не завершується прийняттям рішення про затвердження Програми. Значущі наслідки для довкілля, умов життєдіяльності населення та стану його здоров'я повинні відслідковуватися під час реалізації Програми, зокрема, з метою виявлення непередбачених несприятливих наслідків і вжиття заходів щодо їх усунення.

Моніторинг може бути використаний для:

- порівняння очікуваних і фактичних наслідків, що дозволяє отримати інформацію про стан довкілля, умов життєдіяльності населення та стан його здоров'я у ході реалізації Програми;
- отримання інформації, яка може бути використана для поліпшення майбутніх оцінок (моніторинг як інструмент контролю якості СЕО);
- перевірки дотримання екологічних вимог, встановлених відповідними органами влади;
- перевірки того, що Програма виконується відповідно до затвердженого документу, включаючи передбачені заходи із запобігання, скорочення або пом'якшення несприятливих наслідків.

Для проведення моніторингу можуть бути використані як існуючі засоби та методи, так і спеціально удосконалені та удосконалені для цілей СЕО інструменти.

Орієнтовний перелік показників (індикаторів) наведено у таблиці 4.

Таблиця 4

Екологічні індикатори для моніторингу виконання Програми

Індикатори	
Стан атмосферного повітря	
1	Викиди найпоширеніших забруднюючих речовин (оксид вуглецю, пил, діоксиди азоту та сірки, тощо) в атмосферне повітря від пересувних та стаціонарних джерел
2	Індекс якості повітря
Стан водних ресурсів	
3	Обсяг забору та використання свіжої води
4	Обсяги видобутку підземних вод
5	Якість води у водних об'єктах
6	Якість питної водопровідної води
7	Обсяги скидання очищених і недостатньо очищених зворотних вод у водні об'єкти
8	Обсяги скидання зворотних вод у водні об'єкти
Стан ґрунтів	
9	Стан розораності земель
10	Рівень агрохімічної паспортизації орних земель
11	Агрохімічна характеристика ґрунтів та стан їх забруднення
12	Моніторинг дотримання правил сівозміни

Стан флори і фауни, біорізноманіття	
13	Поширення інвазійних та карантинних видів рослин
14	Рівень відновлення лісів
15	Площа природно-заповідного фонду
Здоров'я населення	
16	Кількість новоутворень у жителів громади
17	Рівень смертності
18	Рівень захворюваності
Відходи	
19	Обсяги утворення, накопичення та утилізації ТПВ
20	Утворення ТПВ відходів на душу населення

Кількість індикаторів може бути розширено шляхом включення до моніторингу додаткових показників відповідно до запитів або умов реалізації Програми.

Результати моніторингу мають бути доступними для органів влади та громадськості. Протокол про СЕО встановлює необхідність здійснення моніторингу значного впливу на довкілля, умов життєдіяльності населення та стану його здоров'я від реалізації затвердженої Програми.

Результати моніторингу мають бути доведені до відома природоохоронних органів і органів охорони здоров'я, а також громадськості.

10. ОПИС ЙМОВІРНИХ ТРАНСКОРДОННИХ НАСЛІДКІВ ДЛЯ ДОВКІЛЛЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ДЛЯ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ

Враховуючи географічне місце розташування Почаївської ТГ, ймовірні транскордонні наслідки для довкілля та здоров'я населення при виконанні ДДП не очікуються

11. РЕЗЮМЕ НЕТЕХНІЧНОГО ХАРАКТЕРУ, РОЗРАХОВАНЕ НА ШИРОКУ АУДИТОРІЮ

Документ державного планування «Програма охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки на території Почаївської ТГ на 2022-2027 роки» розроблений як цільова програма реалізації Стратегії розвитку Почаївської міської об'єднаної територіальної громади на 2017-2027 роки.

Напрями і заходи Програми охорони довкілля добре узгоджуються зі стратегічними цілями Державної екологічної політики та Програми охорони навколишнього природного середовища в Тернопільській області на 2021-2027 роки.

Стратегічною метою Програми охорони довкілля є стабілізація й послідовне поліпшення екологічної ситуації на території Почаївської територіальної громади, створення належних умов для досягнення безпечного для здоров'я людини стану навколишнього природного середовища шляхом інтеграції екологічної політики до соціально-економічного розвитку, підвищення екологічної безпеки, збереження природних екосистем, більш раціонального використання та відтворення природних ресурсів,

Основні екологічні проблеми Почаївської територіальної громади пов'язані з достатньо високим рівнем антропогенного навантаження, що обумовлює негативний вплив на стан навколишнього природного середовища, в тому числі:

- низький рівень екологічної культури населення; обмежене використання екологічних наукових знань при здійсненні виробничої та господарської діяльності, прийнятті управлінських рішень;
- відсутність організації системи моніторингу довкілля Почаївської ТГ;
- забруднення скидами недостатньо очищених стічних вод;
- ризики виснаження та забруднення підземних водоносних горизонтів;
- негативний вплив на земельні ресурси, що обумовлюється високим ступенем розораності сільськогосподарських угідь та недостатнім контролем за дотриманням екологічних вимог при ведення сільськогосподарської діяльності;
- недосконала система поводження з відходами усіх категорій;
- недостатньо ефективні природоохоронні заходи зі збереження біорізноманіття.

У ході проведення СЕО здійснено оцінку ризиків і потенційного впливу на стан атмосфери, земельних і водних ресурсів, біорізноманіття, які є прийнятними у коротко-, середньо- та довгостроковій перспективі.

Реалізація Програми охорони довкілля дасть можливість:

- поліпшити стан навколишнього природного середовища до рівня, безпечного для життєдіяльності населення;
- знизити техногенне та антропогенне навантаження на водні об'єкти та запобігти забрудненню поверхневих та підземних водних об'єктів;
- досягти екологічно безпечних умов для проживання населення;

- покращити якість ґрунтів, мінімізувати забруднення ґрунтів небезпечними пестицидами, агрохімікатами;
- припинити втрати біо- та ландшафтного різноманіття;
- підвищити рівень екологічної свідомості та активності населення громади;
- підвищити ефективність реалізації регіональної екологічної політики в цілому.

Реалізація Програми охорони довкілля з великою долею ймовірності не повинна призвести до появи нових негативних впливів на навколишнє природне середовище у тому числі на здоров'я населення.

У Звіті СЕО проекту Програми охорони довкілля на виконання обґрунтованих рекомендацій запропоновано впровадити інструменти ефективного і багатостороннього моніторингу впливів на довкілля, у т.ч. на здоров'я населення. Запропоновано систему індикаторів проведення моніторингу відповідно до ключових екологічних викликів та потенційних ризиків реалізації Програми охорони довкілля.

З огляду на зазначене, можна стверджувати, що в цілому розроблення Програми охорони довкілля було проведено з урахуванням ймовірних впливів на довкілля та стан здоров'я населення та прагненням нівелювати негативні наслідки. Реалізація Програми охорони довкілля сприятиме зменшенню антропогенного навантаження на довкілля, поліпшенню здоров'я населення та умов його життєдіяльності.